

»Slongleščina« ali slovenščina?

Delo, 14. julija

O slovenščini na slovenski univerzi je bilo prelitega kar nekaj črnila in izgovorjenih kar nekaj besed. Ne bom bralcev utrujal s svojim razmišljanjem, ampak jim raje ponudim v branje del razprave, ki je v glasilu liberalcev Slovenski narod potekala 15., 26. in 27. februarja 1919, le nekaj mesecev po končani prvi svetovni vojni.

Najprej citat s prispevka z naslovom »Vseučiliško vprašanje« z dne 15. februarja 1919, zakaj Slovenci ne potrebujemo univerze, podpisanega samo s – k: »... Slovenci ne nastopamo v svoji novi državi kot narod, ampak kot del tro-imenskega naroda Srbov, Hrvatov in Slovencev ter imamo že dve vseučilišči: v Zagrebu in Beogradu. Nevarnost germanizacije je izginila za vse čase, dokler bo obstojala Jugoslavija, in to bo – upajmo! – nekaj časa. Opasnost potujčenja in tujega duha je izginila, ž njo vred pa vsi razlogi, ki so govorili s tega vidika za slovensko vseučilišče ...«

Na ta, precej enostranski, danes bi rekli »internacionalistični« prispevek, se je oglasil dr. Pavel Grošelj (biolog in literarni zgodovinar, 1883–1940) z odgovorom, ki je bil objavljen v istem časopisu v dveh delih, 26. in 27. februarja 1919. Navajam samo nekaj njegovih misli, ki se nanašajo na vlogo univerze pri slovenščini in v slovenski kulturi: »... Ustanovitev slovenskega visokega šolstva tedaj ni samo lokalna slovenska zadeva, temveč je potrebna in nujna tudi iz vitalnih interesov celokupne naše kraljevine. In to tem bolj, če do dna premislimo vlogo, ki bo odmerjena Slovincem v novi državi. Naše ozemlje bo mejnik Jugoslavije proti zapadni Evropi. Preko nas se bo razlival val zapadne kulture. Kulturno premalo podprt narod pa postane le prelahko suženj svojega kulturno jačjega soseda. Ne suženj po jeziku, temveč suženj po kulturi, po duhu: duševno suženjstvo pa rodi še opasnejšega otroka: gospodarsko odvisnost. Spomnimo se samo trde borbe, ki so jo morali ▶

bojevati Nemci od Lessinga do Heineja zoper fascinujoči vpliv francoske kulture in ki se mu kljub svoji notranji sili do danes niso mogli popolnoma odtegniti. Ne varajmo se! – bodoča generacija bo hitro pozabila nemškega zlodejstva, zatiranja in krivice, ki jih ni čutila na lastnem telesu. Inteligenca, ki bo doma žejna umske in čustvene vzgoje, bo šla iskat na posodo k sosеду – Nemcu. Zato postavljajo kulturno mladi narodi visoke šole na svoje mejnike. Tako so postavili Madžari vseučilišče v Kolozsvar proti Romunom in Sele med vojno v Požun proti preteči čehoslovaški kulturi. Na zapadni mejnik jugoslovanskega ozemlja moramo postaviti branik svoje kulturne individualnosti: slovensko univerzo! ...«

»... Ne! – ne ponujamo svojim južnim bratom poldrug milijon helotov, poldrug milijon ponosnih, enakovrednih borcev jim nudimo v večno zavezo. – Prepričan sem, da bo še pisala zgodovina nekoč, kako je stala peščica ljudi osamljena na zapadnem braniku jugoslovanske zemlje, kako je kljubovala skozi stoletja brez moralne in materialne podpore silnemu navalu nadmočnih tujcev, kako si je v večnem boju in trdih odnošajih gradila in ustvarila lastno kulturo – in sicer kulturo, ki jo naša domovina s ponosom lahko položi pred južne brate – kot doto ob vstopu v novo zvezo ...«

Nadomestimo zdaj nekaj geografskih oznak s sodobnimi, »južne brate« z »Evropejci« in »tujce« z »govoreči v tujem jeziku«, pa postanejo problemi, o katerih govori diskusija izpred sto let, zelo domači.

Jure Zupan,
Dragomer